

Fra Antropocæn til Økocæn

Et opgør med vores menneskecentrerede tro på, at vi har ret til at herske over alle livsformer og ekspandere, som det passer os, er helt nødvendigt, hvis vi vil have en bæredygtig klode i fremtiden. I stedet skal vi opbygge en samfundsmodel med halvdelen af Jordens areal afsat til vild natur og med større lighed mellem ikke bare mennesker, men også mellem mennesker og planetens øvrige arter. Det er den vision om en bæredygtig fremtid, som religionshistoriker og samfundsdebattør Jens-André P. Herbener præsenterer i sin nyeste bog, *Økokrati: Sådan skaber vi en bæredygtig verden*. Foreningen Danmarks Vilde Natur har interviewet forfatteren for at høre om tankerne bag bogen.

Af Søs Dalgaard Jensen, Foreningen Danmarks Vilde Natur

At se biodiversitetskrisen ligestillet med klimakrisen og behandlet med samme omhu og seriøsitet glæder en forening, der arbejder for mere og videre natur.

Selvom biodiversitetskrisen har fået mere opmærksomhed og spalteplads igennem de seneste år, er den stadig en 'lillebror' til klimakrisen. Det på trods af at FN i deres rapporter fastslår, at de

to kriser er forbundne og skal løses samtidig, og at løsningerne på den ene krise ikke må forstørre den anden. Det er præcis den opgave, som Jens-André P. Herbener har kastet sig over i sin nyeste bog "*Økokrati: Sådan skaber vi en bæredygtig verden*".

I et hidtil uset ambitiøst projekt leverer Herbener over godt 550 sider det store overblik over klima-

og biodiversitetskriserne igennem et utal af dystre og nedslående fakta om klodens tilstand.

”Det føles som at få tæsk med en våd IPCC-rapport at læse Herbeners bog ’Økokrati’, skrev Dagbladet Information om bogens første del, der gennemgår biodiversitets- og klimakriserne. Det billede er rammende for den følelse, man sidder tilbage med efter at have læst de indledende kapitler. Side efter side oprulles den internationale forskning i klima- og biodiversitetskriserne, og de nøgterne fakta blotlægger klarsynet og faktuel, hvor galt det rent faktisk står til, mens nakkehårene rejser sig hos læseren.

At få et overblik er forudsætningen for at løse de plantære kriser

Hvad tænkte du, at et samlet overblik over de to kriser kunne bidrage med, da du skrev bogen?

»Jeg har skrevet Økokrati, fordi jeg mente, at der manglede en overordnet og alment tilgængelig bog, som behandler både klimakrisen og biodiversitetskrisen. Dels ser på krisernes baggrund og årsag, dels kommer med løsninger, så jorden kan blive bæredygtig og levestidig for både mennesker og andre arter.

At danne sig det samlede overblik over klimakrisen og biodiversitetskrisen er ikke bare svært for almindelige mennesker, men også for forskere. De har ikke tid til det. Herudover er forskningen i dag hyper-specialiseret, og det kan have ret problematiske konsekvenser. Jeg plejer at fremhæve et citat fra 17 forskere, som lyder: ”Omfanget af trusler mod biosfæren og alle dens livsformer - menneskeheden inkl. - er faktisk så stor, at det er vanskeligt at begribe selv for velinformerede eksperter”. Efter min mening er et samlet overblik over de plantære kriser og deres årsager afgørende for, at vi kan løse dem.

Overblikket medfører en erkendelse af, at det er en række af vores samfunds mest grundlæggende strukturer, der er problemet og bør ændres, hvis vi skal have en chance for at løse kriserne.

De dominerende planer for omstilling af samfundet rummer flere problemer. For det første har de deres hovedfokus på klimakrisen på

bekostning af biodiversitetskrisen. Det med naturen og jordens øvrige andre arter kommer alt for ofte på anden- eller tredjeplads. For det andet oplever jeg, at man vil løse problemerne ved at videreføre vores meget menneskecentrerede vækstsamfund, som oprindeligt har skabt de problemer, vi står i i dag«.

Forunderlige fantastiske verden

I bogens anden del drøftes årsagerne til de to kriser. For kendere af diskussioner om rewilding og naturgenopretning er forklaringerne ikke overraskende: Mennesket fylder for meget, og præcis som Kopernikus blev slået ihjel for at sige, at jorden ikke var universets centrum, så anser vi fortsat naturen og de andre arter for alene at være til for at tjene os og dække vores umættelige behov for økonomisk vækst og forbrug.

I dag er vi stort set alle enige om, at klimakrisen er menneskeskabt. Men for mange kommer det som et eksistentielt chok, når de erkender omfanget af biodiversitetskrisen, og hvad mennesket har betydet for den massive nedgang i klodens biodiversitet, vi har set bare igennem de sidste fem årtier.

Faktaboks

Bogen Økokrati er bygget op i fem dele:

Del 1. Problemet – en gennemgang af den videnskabelige forskning om den globale biodiversitetskrisen og klimakrisen.

Del 2. Årsager – om det antropocentriske vækstsamfunds storhed og fald.

Del 3. Paradigmeskiftet – en gennemgang af økokratiets grundideer.

Del 4. Løsninger – om de ni centrale indsatsområder.

Del 5. Grønt folkeoprør - om nødvendigheden af et miljøaktivistisk paradigmeskifte.

Hvornår blev biodiversitetskrisen nærværende for dig?

»Jeg har selv været en integreret del af den antropocentrisme, som min bog er et opgør med. Da jeg begyndte at skrive Økokrati, var det - bevidst eller ubevidst - stadig mit primære mål at skrive den som løsning på klimakrisen. Men under arbejdet med bogen slog det mig, at biodiversitetskrisen er langt værre end klimakrisen set fra de andre arters perspektiv. Jeg fik en elementær indsigt i, hvor skidt det står til, og hvor meget det er gået tilbage for jordens natur alene de sidste 50 år. Det har især slået mig, at nogle af jordens mest ikoniske arter som elefanter, næsehorn, geparder, tigre, løver er reduceret voldsomt. Deres antal og udbredelsesområder er i dag blot nogle få procent af det, de oprindeligt var. I flere tilfælde er de helt truet af udryddelse. Det er jo frygteligt.

Jeg har dog også lært fantastiske ting, mens jeg har skrevet om biodiversitetskrisen. Jeg er jo ikke biolog, men religionshistoriker. Bl.a. har jeg lært, at alle klodens arter og organismer er en stor, biologisk familie. Nogle er nært beslægtet som mennesker og chimpanser, andre er det meget fjernt. Men vi har alle en fælles formor, der levede 3,5-4 milliarder år tilbage i tiden. Det er fantastisk fascinerende.

Også det at andre dyrearter er avancerede væsner med bevidsthed, intelligens, følelser, sprog og kultur er spektakulært. Der er endda nogle forskere, som mener, at fx svampe og planter har bevidsthed. Det er jo en helt fantastisk verden, som vi har«.

En dystopisk fremtid

Hvornår blev du først bevidst om situationens alvor?

»Det var på Syddansk Universitet tilbage i 2012, hvor jeg læste en avisartikel om en ny rapport udgivet af Verdensbanken. Den beskrev, hvordan en verden, der er 4 % grader varmere end nu, ville se ud. Jeg blev overvældet af chok, rædsel og frygt og skyndte mig med at læse rapporten. Det blev det endnu værre af. Året efter fik jeg en datter og igennem mit liv med hende har jeg oplevet

hendes ubetingede tillid og optimisme til fremtiden og sine forældre, samtidig med at jeg kunne se, at den fremtid, vi havde kurs imod, kunne ende i et dystopia. Derfor blev jeg nødt til at gøre noget.

De dominerende planer for omstilling af vores samfund er helt utilstrækkelige. Jeg mener ikke, at vi kan nøjes med at omstille fra fossile brændstoffer til ikke-fossile energikilder og i øvrigt fortsætte det samfund, vi har nu. Det kommer til at kræve langt mere af os. Vi i de rige, vestlige lande bliver nødt til at gøre op med vores enorme forbrug af fx animalske fødevarer, fordi det er så pladskrævende. Og vi skal tage et opgør med vores massekonsumerisme og dyrkelse af konstant økonomisk vækst.

Også den enorme økonomiske ulighed på kloden skal adresseres. Ikke blot fordi vi skal hjælpe dem, der sulter og lever i dyb fattigdom, men også fordi økonomisk ulighed er en væsentlig drivkraft bag økonomisk vækst. Selvom det er kontroversielt at sige, bliver vi tillige nødt til at håndtere udfordringen med den store befolkningsvækst. Det skal naturligvis ske igennem frivillige metoder som fx moderne skole og uddannelse til alle, styrkelse af menneskerettigheder, ligestilling, fri abort og gratis prævention.

Blå bog

Jens-André P. Herbener er cand.mag., mag.art. i religionshistorie og semitiske sprog. Han har modtaget Københavns Universitets guldmedalje, været indstillet til Syddansk Universitets undervisningspris, skrevet fast om religion, klima og natur i Politiken og været ansat ved Det Kongelige Bibliotek, Københavns Universitet og senest ved Syddansk Universitet.

Han er forfatter af en række bøger, senest Økokrati: Sådan skaber vi en bæredygtig verden (2022), der slår til lyd for et grønt paradigmeskifte kendetegnet ved meget mere plads til vild natur, mindre plads til menneskenes samfund og en grøn transformation af vores samfund, verdenssyn og værdier.

Helt grundlæggende skal vi have gjort op med vores menneskecentrerede opfattelse af, at vi har ret til at herske over alle livsformer og ekspandere på kloden, som det passer os. Det destabiliserer klimaet og forringer og ødelægger verdens natur. Jeg mener ikke, at vi kommer uden om et decideret systemskifte eller paradigmeskifte. I FN's klima- og biodiversitetsrapporter tales om fundamentale transformationer af vores samfund, af vores paradigmer og værdier, og her er det helt enkelt ikke nok at transformere vores energisystem. Der skal langt dybere og mere gennemgribende indgreb til«.

Fra antropocentrisme til økocentrisme

I bogens sidste kapitler udfolder Jens-André P. Herbener tankerne bag det grønne paradigmeskifte. Fx skal vi væk fra en antropocentrisk tænkning og over til et økocentrisk livssyn, hvor alle livsformer er forbundne med hinanden og ikke kun mennesket, men også andre arter har værdi i sig og en selvstændig eksistensberettigelse. Ni forskellige indsatsområder skal iværksættes for at få os igennem de transformationer af vores samfund, værdier og verdenssyn, som er forudsætningen for en bæredygtig klode med plads til, at både mennesker og Jordens andre arter kan trives og udfolde sig.

Nogle vil nok afvise Jens-André P. Herbeners tanker om at 'afsætte halvdelen af Jordens land og hav til vild natur', 'afskaffe industriel dyreproduktion og 'udstede en Verdenserklæring om Naturens Rettigheder og indføre den i forfatninger og love' med argumentet om, at det er utopiske tanker. Men er spørgsmålet ikke snarere, om vi kan undvære forfattere, tænkere, debattører med modet til at tænke nye og radikalt anderledes tanker og formulere vilde visioner om, hvordan vi skal indrette vores samfund for at overkomme de planetære kriser. En omfattende litteratur i slutningen af bogen vidner om, at Jens-André P. Herbener ikke er alene om at tænke disse tanker.

Når disse tanker nogensinde borgere og politikere i almindelighed?

»Det kommer ikke til at ske i morgen. Ser man på det historisk, så tager det tid at indføre nye

samfundsmodeller, verdenssyn og værdier. Det sker som regel gradvist og kan tage op til århundreder og ofte efter mange og lange kampe. Jeg plejer at trøste mig selv med, at vi mennesker har været jægere og samlere i mindst 97% af vores historie og levet i fundamentalt anderledes samfund med helt andre verdenssyn end i dag. Derfor er det vores aktuelle natursyn, som er en afvigelse – en ekstrem undtagelse. Det kan forhåbentlig pege på, at det kan blive anderledes igen.

Det vil nødvendigvis blive anderledes i fremtiden. Den samfundsform, vi har i dag, er radikalt ikke-bæredygtig. Det kan vi enten gøre noget ved frivilligt eller blive tvunget til af diverse katastrofer. Vores samfund og vores natursyn kommer ikke til at fortsætte, fordi det er så ikke-bæredygtigt.

Men det er et virkelig godt spørgsmål, hvordan vi kan få et helt andet natursyn, verdenssyn, menneskesyn ind i verden. Fordi måden, vi ser på naturen, har afgørende betydning for, hvordan vi behandler den. Ser vi udelukkende på naturen som ressourcer, som ting, som varer, så behandler vi den også derefter. Som minimum bør vi begynde at se på mange andre dyrearter som avancerede væsner, der er i stand til at føle, har bevidsthed, intelligens og kultur – og er i stand til at lide. Så vil vi formentlig også behandle dem med langt større omtanke og gensidighed«.

Er der håb? Særligt set i lyset af vores lange historie med at udrydde arter, som vi enten selv kunne spise eller synes var besværlige. Selv i dag taler fiskerne om, at det skarvens og sælens skyld, når der er færre fisk pga. overfiskning.

»Der er ingen tvivl om, at det vil være en meget stor fordel, hvis halvdelen af jordens have bliver fredet. Det vil give mange flere fisk og vil være win-win for både mennesker og andre arter. Men det med at udrydde andre arter er ikke noget, som vores kulturform har fundet på. Det gjorde jæger-samlere allerede i forhistorisk tid. Omvendt må man også sige, at selvom man slog en række store dyrearter ihjel, så levede man stadig i balance med mange andre dele af naturen. Det er også derfor indfødte folkeslag i dag tildeles en central rolle, når vi skal skabe et bæredygtigt

samfund. Det er den samfundstype, som er mest kompatibel med en bæredygtig verden.

Har jeg håb for fremtiden? Personligt vil jeg bidrage alt det, jeg kan til, at der i fremtiden er en

langtidsbæredygtig verden for både mennesker og andre arter. Og en ting er sikkert, vi skal handle – vi bliver nødt til at handle«.